

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Досліджено правові основи функціонування спеціалізованого антикорупційного органу Республіки Польщі та його основні завдання зі здійснення діяльності у сфері попередження, протидії корупції та боротьби з нею. Проаналізовано роботу Центрального антикорупційного бюро за окремими напрямками, наведено статистичні відомості про результати службово-професійної діяльності його працівників.

Ключові слова: спеціалізований антикорупційний орган, попередження та протидія корупції, міжнародний досвід, завдання Центрального антикорупційного бюро.

Постановка проблеми. Удосконалення вітчизняного антикорупційного законодавства, створення та запровадження нових антикорупційних інституцій, а також значна просвітницька робота, яка проводиться різними громадськими організаціями, поступово, хоч і не дуже швидко, змінює ставлення громадян до виявів корупції у різних сферах суспільного життя. Останні дані соціологічних опитувань переконливо свідчать про зростання рівня нетерпимості до корупції в українському суспільстві. Згідно з ними, понад 30% опитаних готові свідчити проти корупціонерів у разі виникнення такої потреби. Після оприлюднення е-деклараций високопосадовців восени цього року громадськість наполегливо вимагає рішучих дій від компетентних органів щодо проведення перевірок задекларованих статків та прозорого розслідування фактів незаконного збагачення.

Враховуючи важливість та складність вказаного питання, вбачається за доцільне здійснити вивчення зарубіжного досвіду діяльності правоохоронних органів у сфері протидії корупції, зокрема у Республіці Польщі.

Стан дослідження. Розв'язанню проблемних питань протидії корупції та вдосконаленню вітчизняного антикорупційного законодавства присвячені роботи Л. І. Аркуші, Л. В. Багрій-Шахматова, Д. Г. Заброди, О. Г. Кальмана, М. І. Камлика, М. І. Мельника, Є. В. Невмержицького, С. С. Рогульського, О. В. Ткаченка, Р. М. Тучака, М. І. Хавронюка та інших.

Окрім аспекти у підходах до створення та функціонування спеціалізованих антикорупційних органів частково розглядали в своїх

працях такі автори, як О. О. Дульський, В. М. Романюк, М. В. Грищенко, С. Ф. Константінов, В. С. Лукомський, М. І. Мельник та інші.

Мета статті полягає в аналізі нормативно-правових актів законодавства Республіки Польщі та наукових публікацій, відображених у періодичних виданнях, засобах масової інформації та мережі Інтернет, що висвітлюють окремі напрями діяльності польських правоохоронних органів у сфері протидії корупції.

Виклад основних положень. У червні 2006 року було утворене Центральне антикорупційне бюро (Centralne Biuro Antykorupcyjne), яке є провідною установою по боротьбі з корупцією на території Польщі.

Відповідно до ст. 2 Закону Республіки Польща «Про Центральне антикорупційне бюро» від 9 червня 2006 року, його основними завданнями є:

– виявлення, попередження та припинення злочинів, а також розшук осіб, які їх вчинили (у межах здійснення оперативної та процесуальної діяльності);

– здійснення контрольної діяльності;

– здійснення аналітичної діяльності;

– здійснення превенційної (попереджувальної) діяльності [1].

Власне, з діяльністю вказаного органу багато дослідників пов'язують стрімке покращення рейтингу Польщі у щорічних звітах міжнародної неурядової організації Transparency International. Відповідно до представлених Transparency International звітів щодо Індексу сприйняття корупції, у 2004 р. Польща перебувала на 67 місці з 145 країн охоплених дослідженням, у 2009 р. – на 49 місці з 180 країн охоплених дослідженням, у 2012 р. – на 41 місці з 176 країн охоплених дослідженням, за підсумками 2015 р. – на 30 місці з 168 країн охоплених дослідженням. Для порівняння, Росія займає 119 місце, а Україна взагалі опинилась між Камеруном, Іраном, Непалом, Нікарагуа, Парагваєм та Коморськими островами на 130 позиції [2].

Протидія тим чи іншим виявам корупції на території Польщі знаходиться також у компетенції Міністерства внутрішніх справ та адміністрації, Речника громадянських прав, Департаменту цивільної служби, Департаменту публічної служби, поліції, Агенції внутрішньої безпеки, Департаменту публічних замовлень тощо [3, с. 10].

В базах Національного центру кримінальної інформації (Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych), який функціонує у складі Головного управління поліції (Komendy Głównej Policji) накопичується інформація щодо справ, які є предметом оперативно-розшукової діяльності, а також початих чи закінчених досудових розслідувань. Це є відомості, які стосуються вчинених злочинів, осіб, які

їх вчинили, та предметів, які були знаряддям вчинення злочину або були втрачені у зв'язку з вчиненням злочину.

У Національному центрі кримінальної інформації було зареєстровано таку кількість корупційних злочинів: у 2007 році – 11145; у 2008 році – 8824; у 2009 році – 11726; у 2010 році – 13938; у 2011 році – 9703; у 2012 році – 10972; у 2013 році – 15405; у 2014 році – 9354 [4].

Розглядаючи діяльність правоохоронців Польщі в розрізі окремих органів, варто зазначити, що Поліцією в 2012 році було зареєстровано 8923 корупційних злочини (у 2013 році – 14212, а у 2014 році – 8358), Агенцією внутрішньої безпеки в 2012 році – 25 корупційних злочинів (у 2013 році – 14, а у 2014 році – 21), Центральним антикорупційним бюро в 2012 році – 338 корупційних злочинів (у 2013 році – 281, а у 2014 році – 284), Прокуратурою – 1565 корупційних злочинів (у 2013 році – 842, а у 2014 році – 610), Прикордонною службою – 80 корупційних злочинів (у 2013 році – 24, а у 2014 році – 59), Військовою жандармерією в 2012 році було зареєстровано 41 корупційний злочин (у 2013 році – 32, а у 2014 році – 22).

З числа зареєстрованих злочинів найбільш поширеними були: перевищення влади чи невиконання обов'язків з метою одержання майнової чи особистої вигоди (ст. 231 § 2 Кримінального кодексу Польщі) у 2012 році було зареєстровано 2083 таких злочини (у 2013 році – 4423, а у 2014 році – 3303), підкуп (ст. 229 Кримінального кодексу Польщі) – 3235 таких злочинів (у 2013 році – 2881, а у 2014 році – 2304) і продажність службовця (ст. 228 Кримінального кодексу Польщі) в 2012 році було зареєстровано 4128 таких злочинів (у 2013 році – 6124, а у 2014 році – 2216).

Розглядаючи діяльність вказаних правоохоронних органів в розрізі розпочатих досудових розслідувань, варто зазначити, що Поліцією в 2012 році було розпочато досудові розслідування 1887 корупційних злочинів (у 2013 році – 1747, а у 2014 році – 1774), Агенцією внутрішньої безпеки в 2012 році було розпочато досудові розслідування 19 корупційних злочинів (у 2013 році – 9, а у 2014 році – 14), Центральним антикорупційним бюро – 113 корупційних злочинів (у 2013 році – 116, а у 2014 році – 123), Прикордонною службою – 68 корупційних злочинів (у 2013 році – 51, а у 2014 році – 39), Військовою жандармерією в 2012 році було розпочато досудові розслідування 44 корупційних злочинів (у 2013 році – 32, а у 2014 році – 28). Відповідно до відомостей Департаменту у справах організованої злочинності та корупції Генеральної прокуратури Польщі у 2014 році було розпочато 1580 досудових розслідувань корупційних злочинів, а в 2013 році таких було 1643.

Серед підстав, які слугували початком процедури досудового розслідування, найпоширенішими в 2014 році були:

- в діяльності Поліції: затримання на «гарячому» – 852, на підставі оперативних матеріалів – 322, заява потерпілого – 226, повідомлення інших осіб – 192, повідомлення державних та самоврядних органів чи громадських організацій – 124, повідомлення контролюючих органів – 7, власні матеріали поліції – 18; інші – 33;

- у діяльності Агенції внутрішньої безпеки: власні матеріали Агенції – 12, заяви осіб – 1, матеріали прокуратури – 1;

- у діяльності Центрального антикорупційного бюро: виділення з іншого досудового розслідування – 40, повідомлення про вчинення злочину – 21, матеріали, одержані внаслідок оперативно-розшукової діяльності – 38, матеріали, одержані внаслідок контрольної діяльності – 7, протокол допиту свідка – 3, урядова нотатка – 2, інші документи – 2, інші (наприклад, отримані від інших служб чи органів) – 10;

- у діяльності Прикордонної служби: у невідкладних випадках – 22, повідомлення про вчинення злочину – 9, оперативні матеріали – 5, виділення з іншого досудового розслідування – 3;

- у діяльності Військової жандармерії: власні матеріали – 12, одержані від військових підрозділів прокуратури – 4, виділення з іншого досудового розслідування – 6, повідомлення командира підрозділу – 1, повідомлення громадян – 3, отримані від інших служб чи органів – 2.

Кількість закінчених досудових розслідувань становила:

- Поліцією у 2012 році було закінчено досудові розслідування 2357 корупційних злочинів (у 2013 році – 1992, а у 2014 році – 1953). 3 числа закінчених у 2014 році: зі складанням обвинувального акта – 1357, припинено – 596, з яких 19 умовно;

- Агенцією внутрішньої безпеки у 2012 році було закінчено досудові розслідування 16 корупційних злочинів (у 2013 році – 15, а у 2014 році – 22). 3 числа закінчених у 2014 році: зі складанням обвинувального акта – 11, припинено – 9, закінчених у інший спосіб – 2;

- Центральним антикорупційним бюро в 2012 році було закінчено досудові розслідування 95 корупційних злочинів (у 2013 році – 107, а у 2014 році – 104). 3 числа закінчених у 2014 році: зі складанням обвинувального акта – 62, припинено – 37, передано іншим органам – 3, закінчених у інший спосіб – 2;

- Прикордонною службою в 2012 році було закінчено досудові розслідування 66 корупційних злочинів (у 2013 році – 53, а у 2014 році – 34). 3 числа закінчених у 2014 році: зі складанням обвинувального акта – 29, припинено – 3, передано іншим органам – 2;

- Військовою жандармерією в 2012 році було закінчено досудові розслідування 50 корупційних злочинів (у 2013 році – 26, а у

2014 році – 34). З числа закінчених у 2014 році: зі складанням обвинувального акта – 8, припинено – 17, передано іншим органам – 9.

Говорячи про кількість підозрюваних у вчиненні корупційних злочинів, варто зазначити, що Поліцією в 2012 році було виявлено 2717 підозрюваних (у 2013 році – 1937, а у 2014 році – 1873), Агенцією внутрішньої безпеки – 162 підозрюваних (у 2013 році – 120, а у 2014 році – 116), Центральним антикорупційним бюро – 347 підозрюваних (у 2013 році – 307, а у 2014 році – 336), Прикордонною службою в 2012 році було виявлено 79 підозрюваних (у 2013 році – 70, а у 2014 році – 43). Більшість підозрюваних у вчиненні корупційних злочинів становлять чоловіки. У 2014 році під час розслідувань, здійснюваних поліцією, жінки становили майже 16% з числа усіх підозрюваних (в 2013 р. – 17%), в Агенції внутрішньої безпеки – 5% (7%), в Центральному антикорупційному бюро – понад 19% (22%) і прикордонної служби – більше 11% (14%). Вікову характеристику підозрюваних можна представити так: до 20 років – 82 особи, 21–29 років – 401 особа, 30–49 років – 1195 осіб, 50 і більше років – 650 осіб та 40 осіб, вік яких не встановлено.

Майже 70% підозрюваних становлять громадяни Польщі.

До підозрюваних у вчиненні корупційних злочинів правоохоронцями застосовувались такі запобіжні заходи:

– у розслідуваннях, здійснюваних поліцією: майнова порука (застава) застосовувалась у 2012 році 483 рази (у 2013 році – 226, а у 2014 році – 200); нагляд поліції – 388 разів (у 2013 та 2014 роках – не застосовувався); заборона виїзду з країни – 42 рази (у 2013 році – 39, а у 2014 році – 41); відсторонення від виконання службових чи професійних обов'язків – 19 разів (у 2013 році – 16, а у 2014 році – 14); тимчасовий арешт – 95 разів (у 2013 році – 35, а у 2014 році – 24); – вилучення паспорта застосовувалося у 2013 та 2014 роках по 4 рази;

– у розслідуваннях, здійснюваних Агенцією внутрішньої безпеки: тимчасовий арешт застосовувався у 2013 році 6, а у 2014 році – 8 разів; майнова порука (застава) застосовувалась у 2012 році – 7 разів (у 2013 році – 5, а у 2014 році – 7); нагляд поліції застосовувався у 2012 році – 7 разів (у 2013 році – 2, а у 2014 році – 2); заборона виїзду з країни та вилучення паспорта в цей період не застосовувалося;

– у розслідуваннях, здійснюваних Центральним антикорупційним бюро: майнова порука (застава) застосовувалась у 2012 році 94 рази (у 2013 році – 105, а у 2014 році – 150); нагляд поліції – 20 разів (у 2013 році – 53, а у 2014 році – 88); заборона виїзду з країни – 16 разів (у 2013 році – 37, а у 2014 році – 37); відсторонення від виконання службових чи професійних обов'язків застосовувалося у 2012–2014 роках по 13 разів; тимчасовий арешт застосовувався у 2012 році 25 разів (у 2013 році – 26, а у 2014 році – 25);

– у розслідуваннях, здійснюваних Прикордонною службою: майнова порука (застава) застосовувалась у 2012 році 11 разів (у 2013 році – 14, а у 2014 році – 10); нагляд поліції – 11 разів (у 2013 році – 12, а у 2014 році – 5); заборона виїзду з країни – 5 разів (у 2013 році – 11, а у 2014 році – 5); відсторонення від виконання службових чи професійних обов'язків – 8 разів (у 2013 році – 2, а у 2014 році – не застосовувалось); тимчасовий арешт – 15 разів (у 2013 році – 8, а у 2014 році – 18); вилучення паспорта застосовувалося у 2012 році 2 рази (у 2013 році – 2, а у 2014 році – 4).

За вчинення корупційних злочинів у 2012 році було засуджено 2494 особи [5], у 2013 році ця кількість становила 2376 осіб, а у 2014 році – 2261 особу. Винесені обвинувальні вироки стосувалися: перевищення влади чи невиконання обов'язків з метою одержання майнової чи особистої вигоди (ст. 231 § 2 Кримінального кодексу Польщі) в 2012 році – 93 (у 2013 році – 92, а у 2014 році – 95), підкуп (ст. 229 Кримінального кодексу Польщі) в 2012 – 1644 (у 2013 році – 1720, а у 2014 році – 1434) і продажність службовця (ст. 228 Кримінального кодексу Польщі) в 2012 році – 304 (у 2013 році – 278, а у 2014 році – 256). Більшість засуджених за корупційні злочини становили чоловіки: у 2012 році – 87,7%, у 2013 році – 84,3%, а у 2014 році – 86,7% кількості засуджених.

Покаранням, яке найчастіше призначалось за корупційні злочини, було позбавлення волі умовно з відстрочкою його виконання. У 2012–2014 роках такий вид покарання було призначено в 88–90% випадків. Натомість, реальні терміни позбавлення волі було призначено: у 2012 році – 5,3% засуджених, у 2013 р – 6,1%, а у 2014 р – 4,7%. Другим, за частотою використання, видом покарання був штраф, який застосовувався щодо 4% засуджених.

До відбування покарання за вчинення корупційних злочинів у вигляді позбавлення волі було засуджено:

- терміном до 1 року: у 2012 році – 80, у 2013 році – 66, а у 2014 році – 80 осіб;
- терміном від 1 до 2 років: у 2012 році – 135, у 2013 році – 113, а у 2014 році – 73 особи;
- терміном від 2 до 3 років: у 2012 році – 27, у 2013 році – 35, а у 2014 році – 18 осіб;
- терміном від 3 до 5 років: у 2012 році – 14, у 2013 році – 15, а у 2014 році – 7 осіб;
- терміном понад 5 років: у 2012 році – 6, у 2013 році – 5, а у 2014 році – 7 осіб.

Висновки. Аналіз матеріалів, представлених в засобах масової інформації про діяльність правоохоронних органів Польщі у сфері протидії корупції, дає підстави стверджувати, що впродовж останніх

років їхня діяльність має більш злагоджений характер, що дало можливість досягнути вагомих результатів. Це, зокрема, відобразилось у позитивних оцінках міжнародної неурядової організації Transparency International, що автоматично покращує інвестиційну привабливість Польщі. Отож, владним інституціям, слід докласти максимальних зусиль для правильної організації та подальшого удосконалення діяльності вітчизняних антикорупційних органів з урахуванням позитивно-го досвіду діяльності правоохоронних органів зарубіжних держав.

1. Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U. z dnia 23 czerwca 2006 r.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://prawo.legeo.pl>

2. Индекс сприйняття корупції 2015: прес-реліз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ti-ukraine.org/CPI-2015/press_global_CPI-2015

3. Зарубіжний досвід реалізації антикорупційної політики (Добірка статей з засобів масової інформації): Матеріали до міжнародного «круглого столу» «Залучення громадськості до запобігання і протидії корупції: український та міжнародний досвід». – Вінниця, 2012. – 33 с.

4. Мара korupcji. Zwalczanie przestępczości korupcyjnej w Polsce w 2014 roku [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cba.gov.pl/pl/prewencjapublikacje/publikacje/publikacje-w-jezyku-polskim>

5. Informacja o wynikach działalności Centralnego Biura Antykorupcyjnego w 2012 roku [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cba.gov.pl>

Иосифович Д. И. Деятельность правоохранительных органов Республики Польши в сфере противодействия коррупции

Исследованы правовые основы функционирования специализированного антикоррупционного органа Республики Польши и его основные задачи по осуществлению деятельности в сфере предупреждения, противодействия коррупции и борьбы с ней. Проанализирована работа Центрального антикоррупционного бюро по отдельным направлениям, приведены статистические сведения о результатах служебно-профессиональной деятельности его сотрудников.

Ключевые слова: *специализированный антикоррупционный орган, предупреждение и противодействие коррупции, международный опыт, задачи Центрального антикоррупционного бюро.*

Yosyfovych D. I. Law Enforcement Activity of Republic of Poland in the Sphere of Corruption Counteraction

The article is dedicated to the research of legal grounds of functioning of Central Anti-Corruption Bureau of Republic of Poland and its main tasks concerning prevention, counteraction and fighting against corruption. Studying of the foreign experience of law enforcement authorities in the sphere of corruption counteraction must improve the native anti-corruption legislation and its harmonization with EU Law. The insistent educational work carried out by different

public institutions has an influence on public attitudes to corruption in different spheres of social life. The results of public opinion roll shows that about 30% of polled people are ready to testify against corrupt officials if necessary. It is expediency to use experience in the sphere of corruption counteraction.

Besides the special anti-corruption agency, the tasks concerning the detection, stopping and investigation of corrupt crimes are put on police, Internal Security Agency, public prosecutor office, Border Guard, Military gendarmerie.

The activity of law enforcement authorities of Republic of Poland in the sphere of corruption counteraction in certain areas is analyzed. Particularly, the dynamic changes in number of corrupt crimes in the period of 2007-2014 years are shown. The statistical information in the period of 2012-2014 years concerning the preliminary investigation, legal grounds which cause the preliminary investigation, the legal qualification of investigated corrupt offences, the number of suspected in committing corrupt offences and the number of convicted for its commitment are made. The attention is paid on the subjects who committed the corrupt crimes, their age and sex, kinds of precautions, used by law enforcement authorities and penalties (terms of imprisonment) which were applied to them.

Key words: corruption counteraction and prevention, international experience, Central Anti-Corruption Bureau, the tasks of specialized anti-corruption agency, law enforcement authorities of Republic of Poland.

Стаття надійшла 23 листопада 2016 р.

УДК 351:35.086

А. Р. Лещух

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ТА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ АСПЕКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ ЗА ПОРУШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРИПИСІВ

Досліджено питання, що стосуються юрідизації конституційної процесуальної відповідальності, відносин та підстав, пов'язаних із її застосуванням, за допущені деліквентом порушення конституційних приписів у процесі здійснення влади. Доведено доречність визнання у науковій сфері та впровадження у юридичний обіг поняття «конституційно-процесуальна відповідальність», необхідність законодавчого закріплення її елементів, підстав настання, процедур та санкцій, оскільки саме ця відповідальність, об'єктивність запровадження якої продиктована, зокрема, й широко висвітленими у ЗМІ вчинками та бездіяльністю українських парламентаріїв, урядовців, не підпадає під наявні види юридичної відповідальності.

Ключові слова: конституційно-процесуальна відповідальність, публічно-владний суб'єкт (деліквент), юридична відповідальність, юрідизація відносин.